

Dini Araştırmalar, Ocak-Nisan 2000, C. 2, s. 6

Kıraat Alimi Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun (1901-1980) Din Eğitimi ve Öğretimine Katkıları

*Mehmet GÜNAYDIN**

Mehmet Rüştü AŞIKKUTLU, Cumhuriyetin kuruluşu ve inkılabın gerçekleştiği bir dönemde, medrese tahsilinin yanında ihtisas sahibi bazı özel şahıslardan aldığı derslerle 1930'lu yılların başında İslâmî ilimler öğrenimini tamamlamış bir din alimidir. Özellikle Kur'an'ın kıraatı konusundaki bilgisi ve bu doğrultudaki uygulamaları onu, dönemi içerisinde müstesna bir konuma getirmiştir. Hayatının tamamına yakını geçirdiği Trabzon'un Of kazasına bağlı Uğurlu (Çifaruksa) beldesinde, sadece yeni yetişecek hafızların değil, çoğunluğu hafız hatta İslâmî ilimlerde belirli bir merhale katetmiş kimselerin bile Kıraat-ı Kur'an (Tecvid., Tashih-i Hurûf, Aşere, Takrib) tahsili yaptığı önemli bir şahsiyettir. O dönemde sadece Of ve Çaykara bölgesi değil, Trabzon ve civar illerde bile bu görevi layıkıyla yapabilecek bir kimseyi bulmak oldukça zordu. Zira bu sahada yetişmiş bir eleman yoktu.

1930'lu yıllarda din eğitimini verenlere karşı devlet erkinin olumsuz bir tavır sergilediği bilinen bir gerçektir¹. Aşıkkutlu, böyle bir dönemde bizzat, Cumhu-

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

1 Bkz. Güngör, *İslâm'ın Bugünkü Meseleleri*, s.208 vd.

riyetin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ten aldığı şifahi izinle 1932 yılında kendi köyünde Kur'an öğretimine başlamıştır. 1937 yılında da Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan resmi izin alarak Kur'an Kursu'nu açmaya muvaffak olmuştur. Yarım asra yakın süren (48 yıl) bu hizmeti esnasında önemli bir güçlkle karşılaşmamıştır. Bu açıdan, Aşıkutlu'nun din eğitimi ve öğretimine olan katkılarını önemsiyoruz.

Aşıkutlu'nun Yaşadığı Dönemde Din Eğitimi ve Kur'an Kurslarının Durumu

Bilindiği gibi milli mücadele Mustafa Kemal ve onun etrafında toplanan arkadaşları ve halkın başarısıyla neticelendi. Direniş hareketinin başarısıyla birlikte beklenen uygulamaların haricinde tamamen farklı bir politika izlenmeye başlandı. Önce Saltanat kaldırıldı. Onun ardından Cumhuriyet ilan edildi. Daha sonra da Halifelik kaldırıldı. Bunlar o günün şartlarında çok önemli ve ciddi adımlardı. Bu değişiklikler sırasında cereyan eden tartışmalarda ileri sürülen iddialar arasında en dikkat çekici olanı, İslâmiyet'in "kolektif anlaşma fonksiyonu"nun² başlangıcından beri pürüzlü olduğu iddiasıydı. İslâmiyet halife-sultan çevresinde bütün müslümanları toplamayı başaramamıştı. Muhtemelen bu hareketin arkasındaki gerçek dürtü, Mustafa Kemal'in İslâmiyet'in Osmanlı İmparatorluğunun geriliğinin en önemli sebeplerinden biri olduğu yolundaki inancıydı. Elbette ki onun bu anlayışı, sosyal hayatın özde milli ama biçimde İslâmî olması gerektiğine inananların tavrının ötesine geçmişti³.

Cumhuriyeti kuranların en önemli tercihlerinden biri de Tanzimattan beri gerçekleştirilmeye çalışılan modernleşme yerine batılı olmayı kesinlikle tercih etmeleriydi. Modernleşme ile batılı olma basit bir kelime farkından ibaret değildir. Tamamen değişik dünya görüşlerini ifade eden kavramlardır⁴. Bu itibarla Cumhuriyeti kuranların tamamen farklı bir toplum yaratma emellerinin olduğu açıkça görü-

2 İslâm dininde ümmet anlayışı hakimdir. Yani ırk, dil, renk ve bölge farkı gözetmeksizin bütün müslümanların kardeş olduğu kabul edilir. Osmanlı İmparatorluğu bu birliği gerçekleştirme çabasıındaydı. Bu ideal uğruna enerjinin dışa harcanması birliğin sağlanmasını gerçekleştiremediği gibi geri kalması ve yıkılmasına da önemli bir sebep olarak gösterilmektedir. (müellif)

3 **Mardin, Türkiye'de Din ve Siyaset**, s. 96-97

4 **Güngör, Düden**, s. 27

lür. Bundan dolayı inkılâpçıların gerçekleştirmeye çalıştıkları reformların mantıklı olduğu söylenebilir.

İnkılâpçıların din inancına ve din müesseseleri üzerine gitmesinin en önemli sebeplerinden biri de Cumhuriyetle Hilafet ve Saltanat zıtlaşmasında yatmaktadır. Zira Cumhuriyet, Osmanlı siyasi ve sosyal rejimine karşı bir hareket olarak ortaya çıktı. Bu hareketin kendini yerleştirmesi ve kabul ettirmesi kendi zıttı veya rakibini tamamen saf dışı etmesine bağlı görünüyordu. Böylece eski rejimin dayanaklarını ortadan kaldırmayı denediler. Din bunlardan biri ve belki de başlıcası idi. Eski rejimin sultanı aynı zamanda halife olarak din müessesesinden kuvvet alıyordu. Kendi iktidarının Tanrı tarafından teyit edildiğini iddia ediyordu. Ayrıca Cumhuriyeti benimsememiş kimselerin iddialarının dayanağı da genellikle dinde aranıyordu⁵. Bu nedenle rejimin kökleşmesi ve yerleşmesi için en önemli engel görülen dini müesseseler üzerine kararlılıkla gittiler. Reform niteliğinde pek çok kanun çıkardılar⁶. Yapılan bu köklü değişikliklerle dinin geleneksel, siyasi ve hukuki fonksiyonları tarihe mal olmuş oluyordu.

Esasen inkılâpçıların din politikalarının temeli laiklik idi, dinsizlik değildi; amacı İslâm'ı yıkmak değil, onu devletten ayırmak – siyasi, toplumsal ve kültürel işlerde dinin ve onun temsilcilerinin yetkisine son vermek ve bunu inanç ve ibadet konularına hasretmek- idi. Böylece İslâmlığı çağdaş, Batılı ve bir ulus-devletteki dinin rolüne indirger iken aynı zamanda Kemalistler dinlerine daha modern ve daha milliyetçi bir şekil vermeğe teşebbüs ettiler⁷. Her ne kadar lâik bir din anlayışı yerleştirmeye çalışıldıysa da tek parti iktidarının uygulamaları dine karşı “soğuk” olmuştur. Meselelere daha ziyade 19 ve 20. yüzyılda etkili olan pozitivist bir anlayışla bakıldığı, katı bir bilim anlayışıyla toplumsal hadise-

5 Güngör, *Dünden*, s. 106-107

6 Çıkarılan Kanunlar: Halifelüğün kaldırılması 1924, Eğitimin Laikleştirilmesi (Tevhid-i Tedrisat) 1924, Tekke ve türbelerin kapatılması 1925, Şer'i hukuk düzeninin yerine batı hukukunun alınması (Medeni Kanunu) 1926, Latin harflerinin kabul edilmesi 1928, “Türk Devletinin dini İslâmdır” hükmünün anayasadan çıkarılması 1928, Yeminlerde vallahi yerine, namusum üzerine söz veririm ibaresinin konulması 1928, İlköğretim ve orta öğretimden arapça ve farsça derslerinin kaldırılması 1929, İmam-Hatip okullarının kapatılması 1933, Hafta tatil gününün cumadan pazara alınması 1933, Türkçe ezanın, arapça ezanın yerini alması 1933.

7 Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, s. 408. Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, s. 118

leri çözmeye çalışmışlardır⁸. Dini sadece bir vicdani mesele olarak görmeleri ileride karşılarında farklı tabloların çıkmasına neden oldu. Zira din görevlilerini yetiştiren müesseselerin kapatılmasıyla birlikte oradan mezun olanlar belli bir dönem insanların dinî ihtiyaçlarını karşıladılar. Ancak daha sonra bu nesil tükenince dinî görevler tamamen yetersiz ve bilgisiz imamların eline geçmiştir⁹.

Burada Kur'an Kurslarına bir atıf yapmak istiyoruz. Bilindiği gibi Cumhuriyet öncesinde camilerin yanı başında bulunan Dar'ul Kur'an ve Dar'ul Huffaz ismiyle eğitim veren kurumlar genel halk kesiminin Kur'an öğrenimi talebini karşılıyordu. Bu kurumlar Cumhuriyet döneminde Kur'an Kursları adıyla sınırlı ve dar bir alanda faaliyete devam etmişler, çok partili hayatla birlikte gelişmiş ve yayılmışlardır. 1925 yılında TBMM Hafız-ı Kur'an yetiştirmek için bütçeye konan tahsisatı benimsemiştir. Ancak 1928 yılında latin harflerinin kabulü ve Anayasanın 2. Maddesinde "Türkiye Devletinin dini din-i İslâm'dır" ibaresinin çıkarılması; 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasının programına "Laiklik" ilkesini alarak din terbiyesinin tamamen ferde ve aileye bırakılmış olmasını belirtmesi Kur'an Kurslarının azalmasına sebep olmuştur. 1932'de 9 kurs ve 9 öğretmen bulunurken Diyanet İşleri Başkanı Rifat BÖREKÇİ'nin gayretiyle 1934'te 19'a yükselmiştir¹⁰. Görüldüğü üzere Devlet, sınırlı sayıda da olsa Kur'an Kurslarına müsaade etmiştir. Ancak bu müsaade çok yetersiz kalmıştır. Halkın kendi çabasıyla gizli olarak yürütmeye çalıştıkları bu faaliyet devleti temsil edenlerce sıkı takibe alınmış, müsaade edilmemiş ve cezalandırma yoluna gidilmiştir¹¹. İşte böyle çalkantılı bir dönemde Mehmet Rüştü AŞIKKUTLU, kendi kö-

8 Atatürk nesli, Batının Buchner gibi materyalist düşünürlerinin, müsbet bilimlerle toplum problemlerinin çözülebileceğine inanan pozitivistlerin ve Darwin'in evrim teorilerinin sosyal bilimlere yansımalarının etkisi altında yetişti. Bkz. Mardin, Türkiye'de Toplum ve Siyaset, s. 186

9 Güngör, İslâm'ın Bugünkü Meseleleri, s. 201 vd.

10 Bolay- Türköne, Din Eğitimi Raporu, s. 123 vd. Jaschke, Yeni Türkiye'de İslâmlık, s. 75

11 Samsun'un Ladik kazasında öğretmen olarak görev yaparken ilçede 40 seneye yakın görev yapan emekli Müftü Ahmet ÖZBALCI'nın naklettiği bir hatırasını aktarmak isterim. Şöyleki: Kendi köylerindeki camide (1950 öncesi) köylünün tuttuğu bir Of'lu Hoca hem namazları kıldırır hem de çocuklara Kur'an okutmuş. Hoca bir sabah namazından sonra vakit erken olduğu için uyumuş. Çocuklarda caminin etrafında toplanmış Kur'an okumak için hocanın gelmesini bekliyormuş. İlçenin kaymakamı çıka gelmiş. Olay habersiz ve ani olduğu için çocuklar kaçma imkanı bulamamış. Böyle durumlarda önceden haber alındığında çocuklar camiden uzaklaştırılır, böylece gelen yetkili bir gerekçe bulamazmış. Hocayı çağırılmışlar. O da bir telaş

yünde resmi olarak açmaya muvaffak olduğu Kur'an Kursu'nda din eğitimi ve öğretimi faaliyetini yürütmeye başlamıştır.

Hayatı

Mehmet Rüştü AŞIKKUTLU 1901 yılında Trabzon'un Of kazasına bağlı Uğurlu beşesinde dünyaya geldi. Babası Ahmet Cemalettin, annesi Hanife'dir. İlk tahsilini Sultani mezunu olan ve maarife 40 yıl hizmet eden babası Muallim Ahmet Cemalettin AŞIKKUTLU'dan yaptı. Hafızlığı köyünün hocalarından Hafız Tahir Efendi'den ikmal ettiğinde henüz on üç yaşındaydı. Daha sonra köyün hocası olan Şinek'li (Ataköy) Müderris Bakkalzade İsmail Efendi'den¹² Arapça dersi okumağa başladı. Feraiz ilmini de İsmail Efendi'den öğrendi. Arapça tahsilini yedi yılını yaz ve kış aralıksız devam ederek Tahir Efendi ÇALIKZADE'den, son iki yılını da İstanbul Dersiamlarından Dursun Nuri Feyzi GÜVEN¹³ den tamamladı. Dar'ul Hilafe Medreseleri programları ıslah edilerek bu programlar gereğince tedrisat yapmalarına resmen müsaade edilen medreselerin 4'üncü sınıfına imtihanla kaydoldu. Altıncı sınıfına devam ederken medreseler kapatıldı. (1924) Bundan sonra bir müddet daha yukarıda adı geçen Dursun Nuri Feyzi GÜVEN den özel olarak maâni, akaid, usul-i fıkıh, tefsir gibi dersler okudu¹⁴.

O devirde bölgede ilmi seviyesi yeterli Kur'an talimi ve kıraatı hocası bulunmadığından İstanbul'a gitti. İstanbul'un reisu'l-kurrası Serezli Hacı Hafız Ahmet Şükrü Efendi'den talim, Kur'an ve Kıraat-ı Aşere derslerini almaya başladı. Onun vefatından sonra yeğeni Hafız İsmail Hakkı BAYRI' dan kıraatı

içerisinde sakalı biraz dağınık halde dışarı çıkmış ve kaymakama nezaketen buyur demiş. Kaymakam hemen sözle üzerine giderek 'sen kimden izin alarak çocuklara Kur'an okutuyorsun' diye bağırmış. Hoca da gayri ihtiyari iş olacağına varır diye 'Allah'tan aldım, kimden alacaktım' diye yüksek sesle cevap vermiş. Kaymakam geri dönüp gitmiş ama hocayı da bir telaş ve korku sarmış. Her an kendisinin çağrılıp içeriye atılacağı endişesini taşımaya başlar. Aradan zaman geçer ve mesele kapanır.

- 12 Bakkalzade İsmail Efendi son devir Osmanlı müderrislerindedir. Çaykara'da Ataköy'de (Şinek) doğdu. Bilgi için Bkz. TDVİA; c. 4, s.545
- 13 Cumhuriyet devri müderris ve Nakşî şeyhlerinden olan Dursun Nuri Feyzi GÜVEN'in hayatı hakkında bilgi için bkz. TDVİA; c. 14, s. 328-329
- 14 Aşıkkutlu, Dursun Nuri Feyzi GÜVEN' den ders aldığı 2 yıl içerisinde Of'un Çalek Köyünde öğretmenlik yaptı. S.Nihat ÖZTEMEL'in Kemalettin AŞIKKUTLU ile yaptığı mülakat, s. 2.

tamamladı. Varnalızade Hafız Ahmet Hamdi'den İbnü'l Cezeri'nin Tayyibet-ün-Neşr'ini okudu. Okuduğu derslerin imtihanlarını vererek aldığı icazetname ile silsile-i hafızân'a dahil olmuştur¹⁵. İmtihan dönemi sonunda İstanbul'dan ayrıldı. Of'a geldi. Köyünde Kur'an okutmaya başladı.

Görev hayatına 1932 yılından itibaren Uğurlu Kasabası Merkez Camii'nde fahri imam-hatip olarak başladı. 1936 yılında Uğurlu Kur'an Kursu öğreticiliğine atandığı¹⁶ ifade ediliyorsa da Aşikkutlu'nun Of Müftülüğündeki şahsi dosyada bulunan belgede, Kur'an Kursu'nu 1937 yılında açmaya muvaffak olduğunu belirtmektedir¹⁷. 1941 yılında ise Of merkez vaizliğine tayin edildi. Vaizlik görevini sürdürürken bir yandan da fahri olarak Uğurlu Kasabasında kıraat, fıkıh ve Arapça okuttu. 1976 yılında vaizlikten emekliye ayrıldı. Diyanet İşleri Başkanlığınca Ankara ve İstanbul'da açılan hizmetiçi eğitim kurslarında 1974-1979 yılları arasında bütün rivayet ve tarikleriyle (Mısır) aşere okuttu. Hizmetiçi eğitim kursunu ilk kez Diyanet İşleri Başkanlığının tertibiyle 1968 yılında Uğurlu kasabasında gerçekleştirdi. AŞIKKUTLU 28 Ağustos 1980'de tedavi için Trabzon'dan İstanbul'a giderken uçakta vefat etti ve doğduğu yer olan Uğurlu kasabası Merkez Camii yanına defnedildi.

Sahasında pek çok öğrenci yetiştiren Aşikkutlu'nun kıraat konusunda *Aşere Kaideleri, Takrib Kaideleri, Tayyibe Tercümesi ve Tayyibe Şerhi* adlı dört eseri vardır. Henüz basılmayan bu kitaplar Uğurlu'da varislerinin elinde bulunan özel kütaphındadır. 1932 yılında görev hayatına başlayan Aşikkutlu, vefat tarihi olan 1980 yılına kadar geçen 48 yıllık süre içerisinde imamlık, vaizlik ve Diyanet İşleri Başkanlığının izniyle Kur'an Kursu öğreticiliği yapmıştır¹⁸.

15 Bu kayıtlar İstanbul Yavuz Sultan Selim Camiinde bulunmaktadır. Nihat ÖZTEMEL'in Kemalettin AŞIKKUTLU ile yaptığı mülakat s.2

16 Emin Aşikkutlu, TDVİA. C. 4, s.5

17 Of Müftülüğü'nün 21.06.1973 tarih ve 0/2-152-73 sayılı yazısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan Kurs Belgelerinin düzenlenmesiyle ilgili tereddütlerinin giderilmesi için ekinde yazdığı dilekçede Kur'an Kursu'nu 1937 yılında açmaya muvaffak olduğunu belirtmektedir.

18 Mehmet Rüştü AŞIKKUTLU'nun hayatı hakkındaki bilgileri, bizzat kendi el yazısıyla Osmanlıca yazdığı "Muhtasar Tercüme-i Halim" adlı bir sayfalık belge ile, Uğurlu Merkez Camii İmamı Süleyman Nihat ÖZTEMEL'in Aşikkutlu'nun kardeşi Hafız Kemalettin Aşikkutlu ile yaptığı mülakatla hazırladığı 5 sayfalık basılmamış eserden derledik. Ayrıca Emin Aşikkutlu'nun TDVİA. C. 4, s.5 de yazdığı makaleden de istifade ettik.

Kurs Faaliyetleri

Aşıkutlu, 1930'lu yılların başında tahsil hayatını İstanbul'da noktalayarak memleketi olan Of'un Uğurlu kasabasına döner. Köyünde fahri imamlık ve Kur'an okutmaya başlar. Ancak devrin gereği din eğitimi ve öğretimine sınırlama getirildiğinden dolayı yaptığı Kur'an öğreticiliğinin yürümeceğini anlar. Bu nedenle yapacağı işin yasal olması için bizzat devlet yetkililerinden izin almasının gerektiğine inanır. Bu fikirden hareketle Ankara'ya giderek bizzat Atatürk'le görüşme imkanı bulur. 1932 yılında Atatürk'ten aldığı şifahi emirle fahri olarak köyünde Kur'an Kursu açmaya muvaffak olur¹⁹. O zaman Türkiye'de Kur'an-ı Kerim okutma müsaadesi verilen dördüncü Kur'an Kursu ve köy olarak ilk açılan kurstur²⁰. O günün şartlarında bu izni almaya nasıl muvaffak olduğunu sorduğumuzda bunun 'Allah'ın takdiri ve bir lutfu olduğunu, ayrıca Aşıkutlu'nun en önemli özelliklerinden birinin çok zeki ve ikna kabiliyetinin güçlü olmasının bunda etkili olduğunu' ifade etmeleri gerçekten önemlidir²¹. Aşıkutlu, 1932 yılında şifahi izinle açmaya muvaffak olduğu Kur'an Kursunda öğrenci okutmaya başlar. Ramazan aylarında tedrisata ara verir, Samsun'un Bafra ilçesine giderdi. Beraberinde götürdüğü talebesi-Mahmut SARICA- mukabele okur, kendisi de Çarşı Camiinde teravih namazlarını kıldırırdı. 1936 yılının Ramazan ayının sonunda öğrencisini vapura bindirerek Trabzon'a gönderir. Kendileri dostluk kurduğu Avukat veya Hakim arkadaşından aldığı mektupla Ankara'ya gider. Avukatın Ankara'da bulunan Profesör arkadaşıyla²² birlikte dönemin Diyanet İşleri Başkanı Rıfat BÖREKÇİ'ye çıkarlar. Aşıkutlu'nun maksadı şifahi olarak aldığı Kur'an Kursu iznini resmiyete dönüştürmektir. Başkanın makamına çıktıklarında kendilerini tanıtır ve konuyu açar. Başkan, ödenek yokluğu, parasızlık nedeniyle resmi Kur'an Kursu açma yoluna gidemeyeceklerini ifade eder. Profesör olan şahıs araya girerek Aşıkutlu'ya sorma-

19 Uğurlu köyünden olup, Aşıkutlu'nun talebesi ve aynı zamanda Uğurlu Kültür ve Hizmet Vakfı II. Başkanı olan Celal Mahmut MURAT'ın hazırladığı belge. Uğurlu'nun ilk Belediye Başkanı olan Ferhat ABDULLAHOĞLU ile yaptığımız mülakatta aynı bilgiyi aldık.

20 Uğurlu Merkez Camii İmamı S.Nihat ÖZTEMEL'in Aşıkutlu'nun kardeşi Kemalettin Aşıkutlu'yla yaptığı mülakat, s. 2

21 Ferhat ABDULLAHOĞLU, Süleyman TANDOĞAN, S. Nihat ÖZTEMEL 25.08.1999 (mülakat)

22 Avukat ve Profesör olan şahısların adları bilinmemektedir.

dan ‘para olsa iyi olurdu ama fahri olsa da olur’ sözleri Başkan’ın resmi izin vermesine vesile olur. Daha sonra Müşavere Kurulunda bulunan Ahmet Hamdi AKSEKİ’ye uğrarlar. Durumu anlattıklarında AKSEKİ verilen izinden dolayı hayretini gizleyemez. 1941 yılında bizzat AKSEKİ, Aşıkutlu’nun Of merkez vaizliğine atanmasına vesile olur. Böylece 1937 yılında Uğurlu Kur’an Kursu resmi olarak hizmete açılır. İlk mezununu da 1938 yılında verir²³.

Dönemin şartları içerisinde böyle bir müesseseyi hizmete açabilmek gerçekten takdire şayandır. Artık özellikle yörenin okumak isteyen insanları Uğurlu beldesine gelmektedir. Zaten yörede onun gibi Kur’an’ı talim ve tecvid üzere okutabilecek bir kimse yok gibidir. En önemli problem, dışarıdan gelecek öğrencilerin yatacak yeri ve iâşesiydi. Bir diğer önemli konu, gelen her on kişiden yaklaşık yedisinin hafız olmasıydı. Bunların tecvid kaidelerine göre okuyabilmeleri oldukça zordu. Zira yeni başlayacaklara bir metotla yol verebilirsiniz. Ancak Kur’an’ı bir şekilde ezberleyip hafızaya yerleştirenlerin meharicini düzeltmek çok daha zordur. Bir haftada “Subhaneke”yi geçemeyenlere, on beş günde “Fatiha”yı okuyamayan çok sayıda öğrenciye rastlamak mümkündür²⁴.

Uğurlu beldesinde Merkez Caminin haricinde sekiz adet daha cami vardı. Bir kısım öğrenciler dört-beş kişilik gruplar halinde bu mahalle camilerinin odalarında kalırlardı. Ayrıca diğer öğrenciler iki-üç kişilik gruplar halinde mahalle sakinlerinin evlerinde barınırlardı. Eğitim ve öğretim yıllarca bu şekilde devam etti. Burada şu soru sorulabilir: Acaba mahalle sakinleri bu çocukları nasıl barındırıyordu? Gerçekten de mahalle sakinleri bu fedakarlığı seve seve yapıyordu ve karşılığında hiçbir maddi talepte bulunmuyordu. Sadece Allah rızasını kazanmak, öğrencilerin okuduğu Kur’an’ın sevabına ortak olmaktan başka hiç-

23 Aşıkutlu’nun resmi olarak Kur’an Kursu açmaya muvaffak olduğu tarihi hadiseyi, Bafra’dan vapura koyup Trabzon’a gönderdiği ilk öğrencilerinden olan Mahmut SARICA’yla yaptığımız mülakattan derledik. Aşıkutlu, Sarica’nın annesinin halasının kızıyla evliydi. Hocasından sonra İstanbul Haseki’de Mısır tarihi üzerine kıraat okutan Sarica, şeker hastalığı yüzünden bir gözünü kaybetmiş ve emekli olarak hayatını sürdürmektedir. Ayrıca Aşıkutlu’nun talebesi ve köylüsü olan İbrahim TANRIKULU ile yaptığımız mülakatta bu bilgileri doğrular niteliktedir. Metin her ikisinin anlattıklarından derlenmiştir.

24 Hafız olarak gelen, ancak tecvid üzere okuyamayan öğrencilerin eğitiminin zorluğunu Aşıkutlu şu misalle anlatırdı: ‘Bunlar katlanmış bir kağıda benzer. Önce kağıdı açıp düzleteceksiniz. Ancak bu yeterli değildir. Bir de ters katlayacaksınız ki düzelmış olsun.’ (Uğurlu Camii İmamı Nihat ÖZTEMEL)

bir gayeleri yoktu. Aşıkutlu'nun da ömür boyu sürdürdüğü bu faaliyetinden dolayı hiç bir maddi gayesi olmamıştır. Ayrıca o, kendisini köylüye kabul ettirmiştir. Yapmasını istediği bir iş konusunda hiç bir kimseden kendisine itiraz vaki olmazdı. Saygınlığı çok yüksekti. Bu ifade ettiğimiz konu, konuştuğumuz herkesin ortak olarak dile getirdikleri bir husustur. Elbette ki onun bu özelliği sıkıntılarının biraz olsun hafiflemesine vesile oluyordu. Yaklaşık olarak yüz elli, iki yüz, iki yüz elli öğrencinin olduğu dönemler oldu. Dolayısıyla bu kolayca başarılabilir bir durum değildi²⁵.

İlk gelen öğrenciyi sevgiyle karşılar, ilgi ve alaka gösterirdi. Yaşı küçük olanlara şeker ikram ederdi. Talebe bir ay müddetle deneme süresinden geçerdi. Eğer hafızlık yapabilecek kapasitesi varsa kalırdı. Şayet öğrencinin kapasitesi yoksa genellikle babasına mektup yazardı. Mektubunda, ' çocuğun burada okuyup başarılı olabilecek kapasitesi yok. Burada kalması onun için zaman kaybı ve gereksiz masraf olacak. Başka bir mesleğe verirsen daha uygun olur' gibi nazik ifadelerle çocuğu babasına teslim ederdi²⁶. Gönderdiği çocuklardan daha sonra okuyup hoca olan hiçbir kimseye rastlanmamıştır²⁷. Bu husus, Aşıkutlu'nun insan psikolojisini ne kadar iyi bildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

25 Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşında ülkemizde büyük bir kıtlık yaşanmıştır. Of bölgesi de bundan nasibini almıştı. Aşıkutlu, o dönemde bazı öğrencilerini işeden dolayı evlerine göndermiş, ancak zeki olan bazı öğrencilerini göndermemiş, işelerini bizzat kendisi üstlenmişti. Öğrencilerinden biri anlatıyor: 'Hocanın eviyle cami arası yaklaşık bir kilometreye yakın bir mesafeydi. Ben de öğle saatinde yemek almak için hocanın evine gittim. Bir komşuları benim eve girdiğimi görmüş, hemen peşimden gelmiş. Ekmek yeni pişmiş kokusu etrafa yayılmıştı. İçeri girer girmez Hocaya 'hafız, hafız -henüz hacca gitmemişti- benim evde çocuklar aç dururken sen mahalleden yemek çıkaramazsın' demiş. Aşıkutlu hoca, elini şakağına koyarak düşünceye dalmış. Daha sonra hanımına seslenerek, 'Ayşe getir un çuvalını komşuya verelim' demiş. Hanımı verme taraftarı değildir. Zira yeteri kadar ekmeçlik un yokmuş. Hanımına tekrar 'getir torbayı' diye bağırmış. Hanımı torbayı getirmiş. Kalan unun yarısını bir tase koyarak kadına vermiş. Kadın henüz yeni gitmişti ki, kapıyı birisi çalmış. Kapıyı açmışlar gelen kişi hocaya bir kağıt vermiş. Kağıt Taşhanpazarı'ndaki Mustafa BAYRAM adlı esnaftan gelmiş. Burada bir çuval unun var, emin bir kimseye aldır. Unu Bafra'dan bir öğrencisinin gönderdiği ifade edilmiştir. Aşıkutlu hanımına, 'Ayşe, vermekte biraz zorlandın bir çuval geldi. Zorlanmasaydın iki çuval gelecekti' der. Bu olayı Aşıkutlu'nun yakını olan Seyfettin ALPDÜNDAR' dan dinledik. O da bu olayı bizzat yaşamış bulunan Ataköy'lü bir öğrencisinden dinlemiş. Aynı olayı Ferhat ABDULLAHOĞLU, Süleyman TANDOĞAN adlı şahıslardan da dinledik. Köydeki hemen herkes bu olayı bilmekte ve anlatmaktadır.

26 S.Nihat ÖZTEMEL, Emin AŞIKKUTLU, Süleyman TANDOĞAN, ... (mülakat)

27 S. Nihat ÖZTEMEL'in Aşıkutlu'nun kardeşi Kemalettin AŞIKKUTLU ile yaptığı mülakat, s. 4.

Öğrencilerine asla dayak atmazdı. Zaten öğrenciler suçlu olarak hocalarının karşısına çıkmaktan çok utanırlardı. Dayak yemek hiç önemli değildi. Onun söyleyeceği bir laf yeterliydi. Bu da talebelerin yaramazlıklarını asgariye indiriyordu. Korkudan ziyade sayma ve utanma... Eğer problem çıkacak olursa önce onları dinler. Daha sonra, 'siz Kur'an okuyorsunuz. Size yakışır mı? Ayıp değil mi? Hadi sarılın bir birinize' der ve mesele kapanırdı. Bazen kendisi de üçüncü kişi olarak onlara sarılır üçlü bir sevgi çemberi oluşurdu. Çok kızdığı öğrenciye "kerata" tabirini kullanırdı. Başka her hangi kötü bir söz kendisinden duyulmuş değildir. Hiç dayak atmıyorsun diyenlere, 'ben dayak hocası değilim. Allah benim sinir damarlarımı almıştır' diye cevap verirdi. Talebe çalışmadığı zaman ona 'babam seni bana okutmam için gönderdi, sen tembellik yapıyorsun' dediği zaman öğrenci için yer açılıp yere girmesi daha yeğdi²⁸. Öğrencilere karşı alicenap, merhametli, arkadaş gibi olma, hastalığıyla ilgilenme, doktora gönderdiği öğrencilerine iğne verilmişse iyi bir sıhhiye olarak iğnelerini yapma, ders bittikten sonra hep birlikte ikram, yemek faslını devam ettirmesi onun vaz geçilmez özelliklerindendi²⁹.

En az beş öğrenciyi bir anda dinler, her birinin yanlışımlı ona doğru bakarak geriden al diye işaret ederdi. Bu arada kendi yazacağı notları da tutmayı ihmal etmezdi. Bu durum onun hafızasının ne kadar güçlü olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir. Tabi ki, her gelen öğrenci dinlendikten sonra kapasitesine göre hareket edilirdi. Eğer seviye düşük ise iyi olan öğrenciler ilgilenir, belli seviyeye geldikten sonra hocanın önüne gelirdi³⁰.

1950 öncesinde zaman zaman bizzat ilçe kaymakamı veya jandarma denetleme için gelirdi. Her ne kadar kurs resmî olsa da arap harfleriyle okuyup yazmak yasaktı. Ayrıca o dönemde de ilkokul çağında olan öğrencilerin Kur'an Kursuna gitmeleri yasaktı. Kursta bu durumda olan öğrenciler elbette ki vardı. Denetlemelerde onlara işaret ettiğinde -zaten önceden uyarılmışlar- hemen ca-

28 Ali ULU, Mustafa SÜMER, Ömer BAYKAL (mülakat), İbrahim GÜNAYDIN (anket, 19.11.1999)

29 Mahmut SARICA, Mustafa SÜMER, Emin AŞIKKUTLU, Hüseyin BAYKAL, H. Avni AKTEPE,...

30 Aktardığımız bilgileri, mülakat yaptığımız talebelerinin ortak görüşleri olarak naklettik. Hemen hepsi bu konularda aynı görüşleri dile getirdiler.

miden ayrılırlardı. Diğerleri Türkçe yazılı dua kitaplarını ellerine alır, açık başla okumaya devam ederlerdi. Aşıkutlu, gelenlere ikramda kusur etmez, kahvelerini bizzat kendi eliyle yapardı. Gelen kaymakam veya diğer yetkililer memnun kalarak dönerlerdi³¹.

Aşıkutlu'nun Of Müftülüğünde bulunan şahsi dosyasından edindiğimiz belgede, 1950 yılında Kur'an Kursuyla ilgili olarak üçer aylık periyotlarla müftülükçe rapor düzenlendiği anlaşılmaktadır. Dönemin Müftüsü Celâl ŞİŞMAN'ın hazırladığı raporlarda ifade ettiği hususları önemine binaen aktarmak istiyoruz:

1. "Kurs güzel çalışmakta ve talebelerin her çeşit ihtiyacı mahallen tedarik edilmektedir.

2. Kurs öğretmeni Mehmet Rüşti, talebelerin ayrı ayrı durumlarını tetkik etmekte olduğunu memnuniyetle gördüm.

3. Titizlikle talebe kayıtları üzerinde yapılan incelemeler neticesinde ilköğretim çağındaki çocukların talebe arasında mevcudunun bulunmamış olduğunu.

4. Öğretmen Mehmet Rüşti AŞIKKUTLU talebelerin okumasından başka bir işle iştigal etmeyerek daima camisinin kapısını açık tutmakta ve mesaisini bu yolda sarf etmekte olduğunu da memnuniyetle müşahede ettim³²".

Görüldüğü üzere bu rapor yukarıda aktarmış olduğumuz bilgileri doğrular niteliktedir. Hocanın bütün mesaisini öğrencilerinin yetiştirilmesine harcadığı gerçeği onun ne kadar samimi ve fedakâr olduğunun açık bir delilidir. Raporla Kursun kayıtlarında ilköğretim çağındaki bulunan çocukların öğrenciler arasında bulunmadığı belirtilmektedir. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz gibi fiiliyatta az da olsa okul çağındaki bulunan öğrenciler bulunmaktaydı. O dönemde ilköğretim çağındaki bulunan çocukların kursta bulunması öğrenci velilerinin hocaya olan ısrarları ve hafızlığın küçük yaşlarda daha iyi yapıpı kalıcılığın sağlanacağı inancından kaynaklandığını ifade etmek gerekir.

Mehmet Rüşti Hoca kursta hafızlığın haricinde Arapça dersleri de okuturdu. Resmi olmamakla beraber icazet verirdi. Ancak hafızlık için düzenlenen merasim gibi tören düzenlenmezdi³³.

31 Ali ULU, 26.08.1999 (mülakat), Ömer BAYKAL, 30.08.1999 (mülakat)

32 Of Müftülüğü'nün 01.01.1951 tarih ve 4, 5 sayılı yazıları.

33 S.Nihat ÖZTEMEL

Fikirleri ve Uygulamaları

Aşıkutlu, devlete ve kanunlara karşı daima saygılı bir tavır içerisindeydi. Aynı zamanda devlete itaatin gerekli olduğunu vurgulardı. Bu fikrini Kuran'daki "ulu'l-emre itaat" kavramına dayandırıyor. Bu itibarla fevri yani düşünmeden yapılan hareketleri asla tasvip etmezdi. O 'ülkemizde yukarıdan aşağıya doğru bir dine dönüş hareketinin mümkün olmadığına kaniydi. Bunun karşıtı olarak aşağıdan yukarı doğru bir hareketin gerçekleştirilmesinin sağlıklı olacağına inanıyordu. Öğrencilerine ve halka vaazlarında sadece güzel ahlaktan ve doğru hareket etmekten bahsederdi³⁴.

Siyasetle hiç ilgilenmezdi. Gerek 1950 öncesi gerekse çok partili siyasi hayata geçilen 1950 yılından sonra hiçbir partinin lehine veya aleyhine söz söylediği, taraf tuttuğu, gizli veya açıktan herhangi bir partinin propagandasını yaptığı görülmuş değildir. Her partinin mensubu onu kendilerinden kabul ederdi. Devrin siyasi partilerinden Halk Partisi ve Demokrat Partinin yetkilileri ona milletvekili olma teklifini götürmüşlerdir. Ancak kendileri bu teklife karşılık olarak 'henüz o kadar büyümeydim. Milletvekili olup ta yapacağım fazla bir şey yok. Burada çocukları okutmak, eğitmek daha hayırlıdır' diyerek nazik bir ifadeyle tekliflerini geri çevirmiştir³⁵.

Aşıkutlu'nun bu konuda takındığı tavrın yukarıdaki ifadesiyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Hiçbir maddi menfaat gözetmeyen, şöhet, makam ve mevkiye itibar etmeyen bir kişiliğe sahip kimsenin milletvekili olmakla elde edeceği fazla bir şeyin olmadığı açıktır. Emek vererek yetiştireceği ve ileride topluma dinî konularda rehberlik edecek öğrencilerin kendisi için daha değerli olacağını ileri sürmek elbette gerçekçi olacaktır.

Sadece dinî tedrisatla işigal ettiği için Kur'an Kursuyla ilgili bir problemle karşılaştığı zaman her partinin yetkilileri Aşıkutlu'ya bir zarar gelmemesi için el birliğiyle ne gerekiyorsa yerine getirirlerdi.

Günümüzde sayıları az da olsa bazı din görevlileri din ve dinî değerleri topluma anlatmaktan ziyade görevlerinin dışına çıkarak siyasetle uğraşması onları küçülttüğü gibi dinin kendisine de zarar vermektedirler. Acaba Aşıkutlu'nun bir siyasi görüşü yok muydu? Elbette ki vardı. Sandık başına gittiğinde oy-

34 Kemal GÜNAYDIN (19.08.1999), Mustafa SÜMER, S. Nihat ÖZTEMEL, İbrahim GÜNAYDIN...

35 Görüşüğümüz şahısların hepsi bu konuda aynı düşünceleri dile getirmişlerdir.

nu kullanarak vatandaşlık görevini yerine getirirdi. Siyasetten sorulduğunda 'benim siyasetim İslâm'ı yaşamaktır' diye cevap verirdi³⁶. Hiçbir partiye oy vermenin doğru olmadığını söyleyen bir kimseye 'oy vermek borçtur' diyerek vatandaşlık görevinin mutlaka yerine getirilmesi gerektiğini söylerdi³⁷.

Köylü kadınların pek çoğu kendisine gelerek hangi partiye oy vermeleri gerektiği konusunda fikrini sorduklarında 'kocalarınızla meşveret yapıp oyunuzu öyle kullanın' der, kendi fikrini asla ön plana çıkarmazdı³⁸.

Görüldüğü üzere Aşıkutlu'yu dinleyecek ve ona göre hareket edecek pek çok insan vardı. Ancak kendisi bu konulara iltifat etmiyordu. Bir şekilde bunu yaptığını düşünecek olursak köyde kendisine karşı bir cephenin oluşacağı muhakkaktı. Bunun hem kendisine hem de inandığı ve yürüttüğü davaya zarar vermesi kaçınılmazdı. Bu gün, onun herkes tarafından hayırla yad edilmesinin arkasındaki en önemli unsurlardan birinin din görevlisi olarak siyasetten uzak durup herkesi kucaklamasıydı.

Kişileri kıyafetleriyle değil, daha ziyade fikirleriyle değerlendirirdi. Aynı zamanda iyi bir terzi ustası olan Aşıkutlu, her tür sivil ve askeri elbiseyi dikerdi. Ancak meslek olarak terziliği değil, hocalığı tercih etti. Kendisi de kaliteli kumaştan kaliteli terziye elbise diktirirdi³⁹.

Şapka Kanununun⁴⁰ çıkmasıyla birlikte pek çok din aliminin onu giymeme ve karşı çıkma gibi fiillerde bulunduğu bilinmektedir. Ancak o şapka giymekten hiçbir zaman çekinmemiştir. Bu tavrını yukarıda ifade ettiğimiz devletin kanunlarına olan saygısına bağlamamız mümkündür. Bu konuda kendisine gelen eleştirilere asla aldırılmaz, cevap bile vermezdi. Köyünde fesle dolaşırdı. Ancak ilçeye veya başka bir yere gideceği zaman mutlaka şapkasını takar ve öyle giderdi. Şapkayı biraz yan takardı. Bazıları bunu o şekilde takmasını şapkaya muhalefet olarak değerlendirmektedir⁴¹. Ancak bunun çok gerçekçi olduğunu söyleyemeyiz. Zira 1970'li yıllarda şapka takmayanlara karşı herhangi bir takibat yapılmamasına rağmen o yine şapkayı takıyordu. Aşıkutlu, bu tür konuları

36 Mustafa SÜMER, 20.08.1999

37 Ahmet VELİOĞLU, 18.08.1999

38 Seyfettin ALPDÜNDAR, 30.08.1999

39 S. Nihat ÖZTEMEL'in Aşıkutlu'nun kardeşi Kemalettin Aşıkutlu ile yaptığı mülakat, s. 3, Seyfettin ALPDÜNDAR

40 25 Kasım 1925 tarih ve 671 sayılı Kanun.

41 S. Nihat ÖZTEMEL, Mustafa ÜSTÜNDAĞ, Mustafa SARICAOĞLU...

şekilcilik olarak nitelendirirdi. Sorduklarında ‘imanın, İslâm’ın şapkanın tereğinde olmadığını, onun bir mukavva parçası olduğunu söyler, değerlerin insanın gönlünde ve davranışlarında olduğunu’ ifade ederdi⁴².

Kıyafetle ilgili olarak Aşıkutlu’nun yaşamış olduğu bir hadiseyi aktarmayı yararlı buluyoruz. Kendileri bir İstanbul ziyaretinde tanıdığı olan Mahmut USTAOS-MANOĞLU’nu ziyaret etmek ister. Bulduğu semte gider ama yerini bir türlü bulamaz. Sokaklarda dolaşırken sarıklı, cübbeli bir ayakkabıcı tamircisini görür. Kendisine yardımcı olacağını düşünerek dükkânına girer. Selam verdikten sonra ‘kendisinin Mahmut Efendinin yerini aradığını ancak bir türlü bulamadığını, bu konuda kendisine yardımcı olmasını söyler’. Ayakkabıcı onu yukarıdan aşağıya süzer. Hoca ceketli, pantolonlu ve şapkalı kıyafetlidir. Ayakkabıcı, ‘ben sizi ona götürürüm ama o sizi bu vaziyette kabul etmez’ der. Sen beni götür o kabul eder, diye cevap verir. İki birlikte Mahmut Efendinin camisine giderler. Mahmut hoca Aşıkutlu’yu görünce hemen ayağa kalkar ellerine kapanır. Zira Hoca Efendi, Mahmut Efendinin de hocasıdır. Birlikte geldiği ve yanındaki talebeleri şaşırır. Ayakkabıcı orada ‘hocam kusura bakma özür dilerim, hata ettim dediğinde o, ‘kabahat sizde değil, sizi bu şekilde yetiştirenlerdedir’ diye cevap verir⁴³. Elbette ki sözün gittiği yer Mahmut Hoca’dır. Zira bu anlayışı onlara aktaran kendisidir. Bu husus günümüzde hala sürmektedir. İnsanları fiil ve davranışlarıyla değil, daha ziyade giydikleri kıyafetlerle değerlendirmektedirler.

Cenaze namazlarına iştirak eder, ancak cenaze namazını kıldırmak ve Kur’an okumanın haricinde başka bir göreve karışmazdı. Bu görevlerden dolayı asla para almazdı. Cenazelerde yapılan uzun duaları tasvip etmez, kısa kesmenin yararlı olduğunu ifade ederdi. Cenazeye iştirak eden cemaatin fazla bekletilmesinin doğru olmadığı kanaatindeydi. Yıkadığı cenaze sayısı sınırlıdır. Bayburt’tan kış mevsiminde Of’a gelip köylerde ikamet eden fakir insanlar olurdu. Uğurlu beldesinde de böyle fakir bir insan vardı. Vefat ettiği zaman Hoca efendi onu bizzat kendisi yıkayarak defin masraflarını üstlenip defnedilmesini sağladı. Cenaze yıkama ve devir işlerini niçin yapmadığını sorduğumuz kimseler, ‘o kadar çok meşguliyeti vardı ki bu işlere vakit ayıracak zamanı yoktu. Eğer bu işlere fazla zaman ayıracak olursa o zaman öğrencilerin eğitim ve öğretimi aksardı.

42 Ferhat ABDULLAHOĞLU, Mustafa SÜMER, Seyfettin ALPDÜNDAR

43 Ahmet VELİOĞLU, Ferhat ABDULLAHOĞLU

Ayrıca köyde bu işleri yapabilecek başka şahıslar da vardı ⁴⁴, şeklinde cevap verdiler.

Hasta okuma, muska yapma gibi işleri kesinlikle yapmazdı. Bu konuyla ilgili mülakat yaptığımız Seyfettin ALPDÜNDAR' ın bize anlattığını aktarmakta yarar görüyoruz: 'Köylerinde doğum hastası olan bir kadın vefat etmiş. Kadının kocası gurbette olduğu için evde kayın biraderi varmış. Kayınbiraderi yengesinin ölümünden kendini sorumlu saymış. O kadar ileri gitmiş ki psikolojik hastalığa yakalanmış. Abisi onu doktora götürmüş, hocalara okutmuş, muskalar yazdırmış fakat bir türlü iyileşmemiş. Daha sonra Aşıkutlu'ya gelerek durumu anlatmış. Birde siz okuyun dermiş. Bunun üzerine Hoca efendinin verdiği cevap bir psikologun ifadesini andırmaktadır: 'Onun hastalığı zamanla geçer. Ama Kur'an'ın her ayeti şifadır, okuyalım' der. Okuyalım da bu hasta iyi olsun diye bir düşüncesi asla yoktu⁴⁵.

Dinî konularda ehil olmayan bir kimsenin camide vaaz etmesine müsaade etmezdi. Zaten kendisinin resmi görevi vaizlikti. Köylerinde Bilal Hoca diye bilinen kulaktan dolma bilgileri olan bir zat varmış. Bazen Cuma günleri kendisinden izinsiz vaaz etmek için kürsüye çıkarmış. Hoca Efendi geldiği zaman 'Bilâl hoca sen vaazı yarın yaparsın. Şimdi oradan in' diyerek esprili bir dille onu kürsüden indirirmiş⁴⁶.

Aşıkutlu Trabzon'da bir arsa satın almış. Arsanın sahibinden tapusunu alabilmek için ek masraf gerekiyormuş. Arsa sahibi, 'hocam, arsanın değerini küçük gösterelim de tapu masrafı az olsun' demiş. Bunun üzerine 'olmaz öyle şey. Ben sizin malınızı çalsam sizinle helalleşirim. Eğer olmazsa varislerinizle helalleşirim. Bu da olmazsa seninle din kardeşiyiz. Yarın kıyamet gününde o hakkını benden almazsın. Ama burada öyle bir hak vardır ki onu ödemek mümkün olmaz' diye cevap vermiş⁴⁷.

Aşıkutlu'nun damadı Kur'an'ı tecvid üzere okuduğuna dair kendisinden resmi bir belge almak ister. Belgeyi kendisine verir ama dipnot olarak hafız olmadığını özellikle belirtir. Bu notu bilerek düşer. Zira o belgeyle imamlık görevi alabilecekti. Ancak hakkı olmayan bir şeyi ona vermemek için bu uygu-

44 Süleyman TANDOĞAN, İbrahim TANRIKULU, Mustafa ÜSTÜNDAĞ, İbrahim GÜNAYDIN, Hüseyin BAYKAL

45 Seyfettin ALPDÜNDAR

46 Süleyman TANDOĞAN, Mustafa ÜSTÜNDAĞ, 25.08.1999

47 Ahmet VELİOĞLU

lamayı yaptı. Burada onun görev bilincinin ne kadar yüksek olduğunu, en yakını bile olsa iltimas yapmaması onun yüksek karakterinin bir göstergesidir⁴⁸.

1968’li yıllarda aya ilk çıkıldığı sıralarda pek çok hoca oraya çıkılamayacağı, ayın bir nur olduğunu söylüyorlardı. Aşıkutlu’ya bu konu sorulduğunda ‘elbette ki çıkarılır. Ancak orada hayat olup olmadığı konusunda henüz kesin bir şey yok’ demiş. Ama bazıları ay nurdur. O Allah’ındır diye sorduklarında ‘yok canım, yer yüzü hocanın mı? Hepsı Allah’ındır’ diye cevap vermiş⁴⁹.

İntihar edenin cenazesi kılınır mı? diye sorulan bir soruya karşılık olarak, ‘elbette ki kılınır’ demiş. Bazı hocalar kılınmaz diyorlar denince ‘akıllı insan hiç intihar eder mi? Akıllı olmayan da sorumlu değildir’ diye cevap vermiş⁵⁰.

Aşıkutlu, cemaat için daima kolay olanı tercih ederdi. Bazen sünnet-i gayri müekkedeleri -ikinci ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri- bile terk ederdi. Özellikle ikinci namazları alaturka saatle saat 11’de yani akşama bir saat kala kılınırdı. Bu uygulama tarlalarda çalışanların cemaate yetişebilmesini sağlamak için yapıldı⁵¹. Hoca efendi de talebelerin okutulmasıyla meşgul olurdu. Bazen namaz vakti geçmek üzereyken dışardan cemaattan biri “namaz, namaz” diye bağırırmış. O saatine bakar. Biraz daha devam edelim der. Tekrar dışarıdan ses yükselir. Saatine bakar ve dershaneden çıkarak camiye gider sünneti kılmadan sadece farzı kılarlardı. Onun bütün derdi talebelerinin yetişmesiydi. Kışın soğuk günlerinde yatsı namazını kılmak için camiye gelen cemaat dershanede oturdu. Camide soba yanmadığı için soğuk oluyordu. Cemaat ‘Hoca efendi cami soğuk, namazı burada kılalım’ dediği zaman, ‘olur, burada kılalım’ der ve namazı oturdukları yerde kılarlardı. Yani olabilecek işlerde cemaatin isteğine uyar, öyle hareket ederdi. Bu günkü hocalara bunu yaptırmanız çok zordur⁵². Bununu sebebini sorduğumuzda şimdiki Hocanın cemaatin bu tür isteklerini yerine getirmediklerini belirttiler.

48 Emin AŞIKKUTLU, 30.08.1999

49 Ahmet VELİOĞLU

50 Ahmet VELİOĞLU

51 İkinci ezanları bazı köylerde hala daha asri sanide okunmaya devam etmektedir.

52 Süleyman TANDOĞAN, Ferhat ABDULLAHOĞLU, İbrahim GÜNAYDIN

Toplum Önderliği

Aşıkutlu, karizmatik yapısı, bilgisi, kültürü ve yaşantısıyla topluma örnek olan bir insandı. İstisnasız herkes tarafından sevilen ve değer verilen bir şahsiyetti. Bu onun kendi köyüyle de sınırlı değildi. Of-Çaykara bölgesi ona ayrı bir değer verirdi.

Köyünün ve çevre köylerden gelen problemlerin tümüyle ilgilenir ve çözüm yolları önerirdi. Önerdiği çözümler kabul görür, uygulamaya konulduğunda mesele halolurdu. Köyün bütün taksim -arazi, ev- işleri ona aitti. Bu konularda onun üstünde kimse yoktu⁵³. Herkes ona itimat eder, verdiği karara teslim olurdu. Çünkü hiç kimse onun taraf tutacağına, adaleti gözetmeyeceğine asla inanmazdı. Arazilere gidildiğinde çok dikkatlice ölçüm yapar, titiz bir şekilde not ederdi. Karadeniz bölgesinde araziler çok sınırlı ve engebeli olduğu için hem kıymetli hem de akraba veya kardeşler arasında en fazla tartışmaya, hatta kavgalara sebebiyet veren bir konuydu. Bu nedenle sadece kendi köylüsü değil, civar köylerden anlamayan kimseler bile ona müracaat eder ve büyük çoğunlukla meselelerin çözümünü sağlardı⁵⁴.

Kendisine getirilen meselelerin çözümü konusunda onun uyguladığı metot konusu dikkat çekicidir. İki veya daha fazla kişi arasında çözülmesi zor bir mesele olduğu zaman onlardan mazlum, mülayim olanın üzerine daha fazla durarak onun daha fazla feragat etmesini sağlardı. Zira zalim ve gaddar olanın meseleye tarafsız bakması zaten mümkün değildi. Aşıkutlu, meselenin çözülmemesinden dolayı ileride zalimin baskısını artıracığı ve daha olumsuz durumların ortaya çıkacağını görerek mazlumu ikna eder, böylece mesele çözüme kavuşturulurdu. Böyle durumlarda mazluma daha fazla fedakarlık yaptırılmasının günahı olmadığını söylerdi⁵⁵.

İkili temasları ve ikna kabiliyeti çok güçlüydü. Köyde herhangi bir ailede trajedi yaşandığı zaman bunu iyi hissederdi. Ailenin yapısı ve günün şartlarına göre kişiyi çağırır, ona birkaç yol izah ederdi. Mutlaka ailenin devamını, sabrı ve

53 İslâm Miras Hukuku konusu onun uzmanlık alanıydı. S.Nihat ÖZTEMEL

54 Bu konuda anlattıklarımız, Aşıkutlu' nun köyünden mülakat yaptığımız şahısların ortak kanaatleridir. Hepsini aynı düşünceleri dile getirmişlerdir.

55 Süleyman TANDOĞAN, Ferhat ABDULLAHOĞLU, Mustafa ÜSTÜNDAĞ, Ahmet VELİOĞLU, Erdoğan ŞENTÜRK

sebatı tavsiye ederdi. Gösterdiği çözümler çıkış yolu olur, ailenin saadetine vesile olurdu. Kadımlar bile günlük aile şikayetlerini ona getirirdi. Kadın derdini anlatır, kendisi dinlerdi. Daha sonra 'sende de biraz huysuzluk var. Uyumlu olmak lazım' diye telkinde bulunurdu⁵⁶.

Köyün umumi işlerine katılır ve bizzat çalışırdı. Uğurlu Beldesinin ilk belediye başkanı Ferhat ABDULLAHOĞLU ile yaptığımız mülakatta bize şu bilgileri aktardı. 'Köyümüzün yol inşaatını yapıyorduk. Yolun ırmaktan geçmesi için künk (büz) gerekiyordu. Camiye gelip durumu Hocaya anlattım. Tamam diyerek anons yaptırıldı. Bütün köylüyle birlikte kendisi de gelerek Taşhanpazarı'ndan künkleri alıp getirdik ve yolun geçit vermesini sağladık. 1967-1968 yıllarında köyün su şebekesini yapıyorduk. Suyu verdik ama bazılarının suyu akmadı. Hoca efendi geceleyin kendisi lüks lambasını yakarak birlikte su deposuna çıktık. Depoyu temizleyip suyu verdik. Hatta bize orada namaz kıldırıldı ve dönüp geldik. Umumi işlere o kadar bir şevk ile koşar ve yardımcı olurdu⁵⁷ ki, bu durum onun vazgeçilmez özelliklerindendi.

Değerlendirme

Mehmet Rüştü AŞIKKUTLU'nun hayatıyla, din eğitimi ve öğretimine olan katkılarını bir makalenin sınırları içerisinde sığdırabilmek elbette mümkün değildir. Ancak onun hakkında, kanaat sahibi olabilecek kadar özlü bilgileri vermeye çalıştık. Toplumla örnek olabilecek vasıflara sahip olan Aşikkutlu'nun, özellikle din görevlilerine model olarak gösterilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Resmi görevi Of ilçesi merkez vaizliği olan Aşikkutlu, elli yıla yakın bir süre içerisinde fahri olarak yürüttüğü Kur'an Kursu öğreticiliğinden asla maddi bir beklentisi olmamıştır. Onun bütün gayesi Kur'an'a hizmet etmek idi. 'İlerlemiş yaşına rağmen bir görev aşkıyla gerek Ankara ve gerekse İstanbul'da -Haseki- açılan ihtisas kurslarına katılarak Kur'an kıraatı konusunda uzman elemanların yetiştirilmesine vesile olmuştur⁵⁸.

56 Seyfettin ALPDÜNDAR

57 Ferhat ABDULLAHOĞLU

58 Reisul'Kurra Abdurrahman GÜRSES'in vefatının anısına 13.08.1999 tarihinde Samanyolu Televizyonunda canlı olarak yayınlanan "Kuran'a Hizmet Edenler" programına katılan eski Diyanet İşleri Başkanı Tayyar ALTIKULAÇ'ın ifadesine göre, 'iki kez Aşikkutlu'nun bizzat köyüne kadar gidip kendisiyle görüştüğünü, ilerlemiş yaşına rağmen ricamızı kırmayarak kursların düzenlenmesine önemli katkıda bulunduğunu' belirtmişlerdir.

Siyasetle hiç ilgisi olmamıştır. Onun bu özelliği, kendisinin toplumun her kesimince sevilip sayılmasına vesile olmuştur. Karizmatik yapısı, bilgi ve kültürüyle kendisini topluma kabul ettirmiş bir kişi olarak meselelerin çözümünde aranan bir konumdaydı.

“Bir cümleyle onu tanıttığım olursam, her halde onu gülle yan yana koymak en güzel tanıttım olacaktır. Dünyanın meleğiymi diyebilirim.”⁵⁹

21. asra girmemize sayılı günlerin kaldığı bu dönemde sağlıklı bir toplumun oluşumunda din eğitiminin önemli katkıları olacaktır. Bu itibarla Aşıkutlu gibi mümtaz şahsiyetlere elbette ihtiyaç duyulacaktır. Bütün temennimiz bu vasıflara haiz elemanların sayısının artmasıdır.

KAYNAKLAR

- Aşıkutlu, Emin, “Mehmet Rüştü Aşıkutlu”, D.İ.A., C.4, İstanbul, 1992*
Yavuz, Yusuf Şevki, “Bakkalzâde İsmail Hakkı”, D.İ.A., C.4., İstanbul, 1992
 Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara, 1990
 Bora, Taml, *Türk Sağının Üç Hali*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1998
 Bolay, S. Hayri-Türküne, Mümtaz’er, *Din Eğitimi Raporu*, Ankara Merkez İmam-Hatip Lisesi Öğrencileri ve Mezunları Vakfı, Ankara, 1995
 Fidan, Nurettin-Erden, Münire, *Eğitim Bilimine Giriş*, Repa Eğitim Yayınları, Tarihsiz
 Güngör, Erol, *Dünden Bugünden*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1990
 _____, *İslâmın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1987
Yavuz, Yusuf Şevki, “Dursun Nuri Feyzi Güven”, D.İ.A., C. 14, İstanbul, 1996
 Jachke, Gotthard, *Yeni Türkiye’de İslâmlık*, Çv. Hayrullah ÖRS, Bilgi Yayınları, 1.Bası, 1972
 Kırca, Celal, *“Eğitim Öğretim Metotları Açısından Kur’an’ın Getirdikleri ve Bunun Din Eğitimi Olan Katkıları”, M.E.B. Din Öğretimi Dergisi, Sayı, 20. Ankara, 1989*
 Lewis, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Çv. Metin KIRATLI, TTK. Ankara, 1998
 Mardin, Şerif, *Türkiye’de Din ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992
 _____, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995
 Turan, Osman, *Tarihi Akışı İçinde Din ve Medeniyet*, Nakışlar Yayınevi, No: 25. İstanbul, 1980
 Yavuz, Kerim, *Günümüzde Din Eğitimi*, Ç.Ü.İ.F.Y. No: 1, Adana, 1998

